

I

(Päätöslauselmat, suositukset ja lausunnot)

PÄÄTÖSLAUSELMAT

NEUVOSTO

NEUVOSTON PÄÄTÖSLAUSELMA

annettu 30 päivänä marraskuuta 2009,

etenemissuunnitelmasta epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden prosessuaalisten oikeuksien vahvistamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2009/C 295/01)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

katsoo seuraavaa:

- (1) Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, jäljempänä 'yleissopimus', muodostaa Euroopan unionissa yhteisen perustan epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden oikeuksien suojaamiselle rikosoikeudellisissa menettelyissä, joihin tässä päätöslauselmassa katsotaan sisältyvän oikeudenkäyntiä edeltävä vaihe ja oikeudenkäyntivaihe.
- (2) Tämän lisäksi yleissopimus, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella sitä tulkitsee, tarjoaa jäsenvaltioille merkittävän perustan luottamalla toistensa rikosoikeusjärjestelmiin ja vahvistaa tätä luottamusta. Samalla Euroopan unionilla on mahdollisuus lisätä toimia yleissopimuksen normien täyden täytäntöönpanon ja noudattamisen varmistamiseksi sekä tarvittaessa sovellettavien normien yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi ja olemassa olevien normien tiukentamiseksi.
- (3) Euroopan unioni on onnistuneesti luonut alueen, jolla on liikkumis- ja oleskeluvapaus ja jota kansalaiset hyödyntävät matkustamalla, opiskelemalla ja työskentelemällä yhä useammin muissa maissa kuin asuinmaassaan. Sisärajojen poistaminen sekä liikkumis- ja oleskeluvapauteen liittyvien oikeuksien käytön lisääntyminen ovat kuitenkin väistämättä johtaneet siihen, että yhä suurempi määrä ihmisiä on osallisena rikosoikeudellisissa menettelyissä jäsenvaltioissa, joka on muu kuin heidän asuinjäsenvaltionsa. Näissä tilanteissa epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden prosessuaaliset oikeudet ovat erityisen tärkeitä, jotta turvataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.
- (4) Euroopan unionin tasolla on toteutettu useita toimenpiteitä kansalaisten turvallisuuden korkean tason takaamiseksi, mutta on myös käsiteltävä erityisongelmia, joita saattaa syntyä henkilön ollessa epäiltynä tai syytettynä rikosoikeudellisissa menettelyissä.
- (5) Tämän vuoksi tarvitaan prosessuaalisia oikeuksia koskevia erityistoimia rikosoikeudellisten menettelyjen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi. Kyseiset toimet, jotka voivat olla lainsäädäntöä ja muita toimenpiteitä, lisäävät kansalaisten luottamusta siihen, että Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot suojaavat heidän oikeuksiaan ja takaavat ne.
- (6) Tampereen Eurooppa-neuvosto totesi päätelmissään vuonna 1999, että vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen täytäntöönpanon puitteissa olisi myös aloitettava niiden prosessioikeudellisten seikkojen käsittely, joiden osalta yhteiset vähimmäisvaatimukset katsotaan tarpeelliseksi, jotta helpotettaisiin vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamista jäsenvaltioiden keskeisiä oikeusperiaatteita noudattaen (päätelmien 37 kohta).
- (7) Lisäksi vuoden 2004 Haagin ohjelmassa todetaan, että oikeudellisen yhteistyön perustana olevan vastavuoroisen tunnustamisen laajempi toteutuminen edellyttää, että laaditaan rikosoikeudellisissa menettelyissä noudatettavia prosessuaalisia oikeuksia koskevat yhdenmukaiset vaatimukset jäsenvaltioissa tällä hetkellä noudatettavien turvatakeiden tasosta tehtävien tutkimusten pohjalta ja jäsenvaltioiden oikeusperinteitä asianmukaisesti kunnioitetaan (III 3.3.1 kohta).

- (8) Vastavuoroinen tunnustaminen edellyttää, että jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset luottavat toisten jäsenvaltioiden rikosoikeusjärjestelmiin. Keskinäisen luottamuksen lisäämiseksi Euroopan unionissa on tärkeää, että yleissopimuksen lisäksi on olemassa prosessuaalisten oikeuksien suojaa koskevat Euroopan unionin normit, jotka pannaan täytäntöön ja joita sovelletaan jäsenvaltioissa asianmukaisesti.
- (9) Viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että asiantuntijat laajalti kannattavat prosessuaalisia oikeuksia koskevia Euroopan unionin toimia, jotka toteutetaan lainsäädännön ja muiden toimenpiteiden avulla, ja että jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten välistä keskinäistä luottamusta olisi parannettava⁽¹⁾. Euroopan parlamentti myötäilee näitä näkemyksiä⁽²⁾. Euroopan komissio toteaa tiedonannossaan Tukholman toimintaohjelmaa varten⁽³⁾, että puolustautumisoikeuksien vahvistaminen on elintärkeää, jotta säilytetään jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus ja kansalaisten luottamus Euroopan unioniin.
- (10) Prosessuaalisista oikeuksista Euroopan unionin puitteissa viime vuosina käydyt keskustelut eivät ole johtaneet konkreettisiin tuloksiin. Syytteenpanoa helpottavien toimenpiteiden osalta on oikeudellisen yhteistyön ja poliisiyhteistyön alalla kuitenkin edistytty huomattavasti. Nyt on aika ryhtyä toimiin näiden toimenpiteiden ja yksilön prosessuaalisten oikeuksien suojan välisen tasapainon parantamiseksi. Olisi toteutettava toimia menettelyllisten takeiden ja oikeusvaltion periaatteen kunnioittamisen vahvistamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä riippumatta siitä, missä päin Euroopan unionia kansalaiset päättävät matkustaa, opiskella, työskennellä tai asua.
- (11) Näiden kysymysten tärkeys ja monimutkaisuus huomioon ottaen vaikuttaa asianmukaiselta käsitellä niitä vaiheittain varmistaen samalla yleinen johdonmukaisuus. Käsiteltäessä tulevia toimia ala kerrallaan huomio voidaan keskittää kuhunkin yksittäiseen toimenpiteeseen, jolloin ongelmat voidaan kartoittaa ja ratkaista tavalla, joka antaa kullekin toimenpiteelle lisäarvoa.
- (12) Kun otetaan huomioon se, että tämän päätöslauselman liitteessä esitetty toimenpiteiden luettelo ei ole tyhjentävä, neuvoston olisi myös harkittava mahdollisuutta käsitellä kysymystä muiden kuin luettelossa esitettyjen prosessuaalisten oikeuksien suojasta.
- (13) Kaikkien uusien EU:n tämän alan säädösten olisi oltava johdonmukaisia yleissopimuksessa, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sitä tulkitsee, esitettyjen vähimmäisnormien kanssa,

ON ANTANUT SEURAAVAN PÄÄTÖSLAUSELMAN:

1. Euroopan unionin tasolla olisi toteutettava toimia epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden oikeuksien vahvistamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä. Toimet voivat käsittää lainsäädäntöä samoin kuin muita toimenpiteitä.
2. Neuvosto hyväksyy tulevien toimien pohjaksi tämän päätöslauselman liitteessä olevan "Etenemissuunnitelman epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden prosessuaalisten oikeuksien vahvistamiseksi rikosoikeudellisissa menettelyissä", jäljempänä "etenemissuunnitelma". Etenemissuunnitelmaan sisältyviä oikeuksia, joita voitaisiin täydentää muillakin oikeuksilla, pidetään prosessuaalisina perusoikeuksina, ja näihin oikeuksiin liittyvät toimet olisi tässä vaiheessa asetettava etusijalle.
3. Komissiota pyydetään antamaan etenemissuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä koskevia ehdotuksia ja harkitsemaan F kohdassa mainitun vihreän kirjan esittämistä.
4. Neuvosto tarkastelee kaikkia etenemissuunnitelman yhteydessä esitettyjä ehdotuksia ja lupaa käsitellä niitä ensisijaisina.
5. Neuvosto toimii sovellettavia sääntöjä noudattaen täydessä yhteistyössä Euroopan parlamentin kanssa ja tekee asianmukaista yhteistyötä Euroopan neuvoston kanssa.

⁽¹⁾ Ks. mm. Université Libre de Bruxellesin 20. marraskuuta 2008 päätetty tutkimus "Analysis of the future of mutual recognition in criminal matters in the European Union" (tutkimus vastavuoroisen tunnustamisen tulevaisuudesta rikosoikeudellisissa asioissa Euroopan unionissa).

⁽²⁾ Ks. esim. Euroopan parlamentin 7. toukokuuta 2009 neuvostolle antama suositus EU:n rikosoikeudellisen alueen kehittämisestä, 2009/2012(INI), 1 a) kohta.

⁽³⁾ "Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue kansalaisia varten", KOM (2009) 262/4 (4.2.2. kohta).

LIITE

ETENEMISSUUNNITELMA EPÄILTYJEN TAI SYYTETTYJEN HENKILÖIDEN PROSESSUAALISTEN OIKEUKSIEN VAHVISTAMISEKSI RIKOSOIKEUDELLISISSA MENETTELYISSÄ

Tässä etenemissuunnitelmassa lueteltujen oikeuksien järjestys on viitteellinen. Korostettakoon, että jäljempänä esitetyt selitykset ovat vain alustava kuvaus ehdotetuista toimista eikä niiden tarkoituksena ole määritellä ennalta kyseessä olevien toimenpiteiden tarkkaa soveltamisalaa ja sisältöä.

Toimenpide A: Kääntäminen ja tulkkaus*Lyhyt selitys:*

Epäillyn tai syytetyn henkilön täytyy pystyä ymmärtämään, mitä tapahtuu, sekä tekemään itsensä ymmärretyksi. Epäilty tai syytetty henkilö, joka ei puhu tai ymmärrä oikeudellisessa menettelyssä käytettävää kieltä, tarvitsee tulkin sekä käännökset olennaisista oikeudenkäyntiasiakirjoista. Erityistä huomiota olisi myös kiinnitettävä kuulovammaisten epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden tarpeisiin.

Toimenpide B: Tietojen antaminen oikeuksista ja syytteistä*Lyhyt selitys:*

Rikoksesta epäillyn tai syytetyn henkilön olisi saatava tietoa perusoikeuksistaan suullisesti tai tarvittaessa kirjallisesti, esimerkiksi oikeuksia koskevan ilmoituksen muodossa. Lisäksi hänen pitäisi saada viipymättä tietoja häntä vastaan kohdistettujen syytteiden luonteesta ja perusteista. Syytteen saaneella henkilöllä pitäisi olla oikeus saada soveltuvana ajankohtana tarvittavat tiedot puolustuksensa valmistelemiseksi; tämä ei kuitenkaan saisi vaikuttaa rikosoikeudellisen menettelyn asianmukaiseen kulkuun.

Toimenpide C: Oikeudellinen neuvonta ja oikeusapu*Lyhyt selitys:*

Epäillyn tai syytetyn henkilön oikeus saada (oikeusavustajalta) rikosoikeudellisen menettelyn mahdollisimman aikaisessa sopivassa vaiheessa oikeudellista neuvontaa on olennainen menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi; oikeusapua koskevalla oikeudella olisi varmistettava tosiasiallinen mahdollisuus käyttää edellä mainittua oikeutta oikeudelliseen neuvontaan.

Toimenpide D: Yhteydenpito sukulaisiin, työnantajiin ja konsuliviranomaisiin*Lyhyt selitys:*

Vapautensa menettäneelle epäillylle tai syytetylle henkilölle on viipymättä ilmoitettava oikeudesta ilmoittaa vapautenmenetyksestä vähintään yhdelle henkilölle, esimerkiksi sukulaiselle tai työnantajalle; tämä ei kuitenkaan saisi vaikuttaa rikosoikeudellisen menettelyn asianmukaiseen kulkuun. Tämän lisäksi muussa kuin omassa valtiossaan vapautensa menettäneelle epäillylle tai syytetylle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta ilmoittaa vapautenmenetyksestä toimivaltaisille konsuliviranomaisille.

Toimenpide E: Erityiset suojatoimet suojattomassa asemassa olevien epäiltyjen tai syytettyjen henkilöiden osalta*Lyhyt selitys:*

Menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi on tärkeää, että epäilty tai syytetty henkilö saa erityishuomiota, jos hän ei esimerkiksi ikänsä tai psyykkisen tai fyysisen tilansa vuoksi kykene ymmärtämään tai seuraamaan menettelyn sisältöä tai merkitystä.

Toimenpide F: Vihreä kirja tutkintavankeudesta*Lyhyt selitys:*

Sen ajan pituus, jonka henkilö voi viettää vankeudessa ennen oikeudenkäyntiä ja oikeudenkäynnin aikana, vaihtelee huomattavasti jäsenvaltiosta toiseen. Suhteettoman pitkä tutkintavankeus on vahingollinen henkilölle, voi vaikuttaa kielteisesti jäsenvaltioiden väliseen oikeudelliseen yhteistyöhön eikä vastaa Euroopan unionin vaalimia arvoja. Tähän liittyviä asianmukaisia toimenpiteitä olisi tarkasteltava vihreässä kirjassa.